

СТАНОВИЩЕ

от д.ф.н. **Жоржета Петрова Чолакова,**
професор в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „**доцент**“

на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование . 2. Хуманитарни науки;

професионално направление 2.1 Филология (Антична и западноевропейска
литература: сравнително литературознание)

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. ДВ, бр. 96 от 17.11.2023 г., и в интернет-страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на Катедрата по история на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет, като кандидат гл. ас. д-р участва Соня Красиминова Александрова-Колева от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Със заповед № РД–21–75 от 16.01.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „**доцент**“ в ПУ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Антична и западноевропейска литература: сравнително литературознание) за нуждите на Катедрата по история на литературата и сравнително литературознание.

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат: **гл. ас. д-р Соня Красиминова Александрова-Колева** от ПУ „Паисий Хилендарски“. Представеният комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва всички необходими документи. Кандидатът участва в конкурса с 1 монография и 23 статии. Представените публикации са оригинални изследвания и тематично кореспондират с научната област и професионалното направление на обявения конкурс. Само една от тях е публикувана в списание, индексирано в световноизвестни бази данни, девет са в чуждестранни издания, а пет от статиите са в съавторство.

Справката за научноизследователската работа свидетелства за впечатляващата активност и богатата продукция на кандидата: 29 конференции, 12 от които са проведени в различни европейски университети, 4 проекта (2 научни и 2 образователни), общо 34 научни

статии след защитата на доктората, която беше успешно проведена и в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски, и в Университета в Артоа, Франция, и чийто резултат е монографията, издадена и на български, и на френски език (*Западноевропейската литературна 1953/54-та година, 2012 / L'année littéraire 1953-54 dans la littérature européenne, 2019*). От своя страна списъкът с дисциплини, които гл. ас. д-р Соня Александрова-Колева води, също е показателен за преподавателската ѝ усърдност да предлага нови лекционни курсове при това в различни бакалавърски специалности и магистърски програми. За по-голяма прегледност обаче е трябвало да бъдат разграничени лекциите от семинарните упражнения, тъй като по този начин щеше да бъде подчертано съответствието с изискването на Правилника за развитие на академичния състав на ПУ за 120 лекционни часа, 45 от които да са по спецификата на професионалното направление (чл. 64, ал. 2). Преподавателската дейност на кандидата включва и провеждане на лекции в чуждестранни университети: в Бърно, Сегед, Комотини, Торун, Дрезден, Будапеща, Валядолид. Важно е също така да се отбележи научното ръководство на 12 успешно защитили дипломанти от различни бакалавърски специалности и магистърски програми.

Личните ми впечатления датират от назначаването на Соня Александрова за редовен асистент към Катедрата по история на литературата и сравнително литературознание. През всичките тези години тя е проявявала качества на отговорен и харесван от студентите преподавател, на изследовател с ясно дефинирани научни интереси, на колега, който безотказно се включва в работата на факултета и на катедрата.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

Научната продукция, с която гл. ас. д-р Соня Александрова-Колева участва в конкурса, е преимуществено ориентирана към френския роман на XIX и XX век: 14 от представените 23 статии са посветени на Мопасан, при това най-често на *Бел-ами*, като 5 от тях са ориентирани към проблеми на обучението по литература с примерни текстове от Мопасан; 4 от публикациите, с които участва в конкурса, са върху романи на Франсоаз Саган, чието романова творчество е основно застъпено в докторската ѝ дисертация; 3 статии разглеждат компаративистични аспекти на филмовата и романовата поетика, а една статия – идеите на Паисий в контекста на западноевропейското Просвещение. Приложена е и статия върху обучението по френски език. Ако се съди по списъка с публикации, изследователските интереси на Соня Александрова към творчеството на Мопасан датират от 2015 г., което е обещаващо условие за успешен резултат на един дългогодишен труд, чийто научен синтез е

представената за хабилитация монография *Предмодернистични характеристики в творчеството на Мопасан* (Пловдив, 2023).

Монографията е структурирана в седем глави, които според логиката на изложението следват посоката към все по-детайлно взирание в художествената тъкан на разглежданите произведения на Мопасан и в осмисляне на конструктивните принципи, гравитиращи около проблема за двойствеността в различните ѝ проявления: като вариативна повторителност, „разполовяване и удвояване на първообраза“, „копия и кухи образи“, проблема за екфразиса и псевдоекфразиса, „мултиплициране на отраженията“. Находчиво и аргументирано авторката осмисля тези специфични аспекти на повествованието като следствие от присъщата за Мопасан проблематизация на реалистическия тип мимесис. Що се отнася до понятието „мимесис“, теоретичните разсъждения, предложени в първа глава, не са достатъчно плътни и по-скоро се свеждат до шрихиране на различни възгледи, които обаче не са функционализирани при интерпретацията на самите художествени произведения. Така например би било интересно да се проследи приложимостта на цитираната в текста теза на Камелия Спасова относно разликата между Платоновия и Аристотеловия мимесис: „докато Платон смята, че е ключово да се разграничи истинното *бъдене-като* от измамното *изглеждане-като* в един обхванат метафизичен план, то за Аристотел функцията *като че ли* се вписва в един поетически порядък на случайното и вероятното“ (с. 22).

Интересен и продуктивен е изборът на Соня Александрова да провиди проява на мимесис в принципа на повторението, отличаващ наратологичната стратегия на Мопасан. „[П]овторението като форма на подобие, постигнато миметично при персонажи, обекти, събития и дори текстови пасажии в сюжета, се базира не само на голямата честота като количествен измерител на техническо равнище. Тя е продиктувана и от тематичните проекции на подобие, като качествен семантичен показател, които според нас винаги клонят в една посока, а именно към въпроса възможно ли е постигането на поне отчасти обективно отражение на реалността“ (с. 44). Намирам тази идея не само за продуктивна, но смятам, че тя има евристичния потенциал да помири различните тълкувания на понятието за мимесис: от една страна, повторението гравитира около определени идеи и конструира техни художествени вариации, а от друга – тематично визира социалнопсихологически явления от авторовото съвремие. Освен това, както авторката твърди още в първа глава, именно принципът на повторението като повествователска стратегия е проява на модерността при Мопасан, тъй като поражда „разколебаване на миметичната репрезентация, призвана да изобрази реалистично света“ (с. 44).

В опита си да съгласува понятията мимесис и модерност авторката заявява, че ще има предвид модерността така, както я разбира Бодлер, поради което основателно се насочва към есета *Le Peintre de la vie moderne* (1863). Заглавието е преведено на български като *Художник на съвременния живот*. Впрочем това е заглавие не на есе, а на цикъл с есета, а цитираната мисъл на Бодлер: „Модерното е преходното, мимолетното, едната страна на изкуството, докато другата е вечното и неизменното“, е от есето *Модерността (La modernité)*, включено в цикъла. Соня Александрова с основание допълва пропуснатата в българския превод при това изключително важна дума *contingent* в смисъл на *случайно, възможно, несигурно*, но бих добавила още и лексикалното значение *маловажно*. В мисленето на Бодлер негативната конотация на битийното „тук и сега“ се дължи на неговата априорна нетрайност и изменчивост, но струва ми се, че би трябвало да се има предвид и значението на френската думата *moderne* в смисъл на „съвременен, актуален“, което Впрочем е отразено в превода на заглавието на цикъла с есета. Бодлер има предвид именно *актуалния* битиен момент, който е „преходен, мимолетен, маловажен“ в противовес на онова, което е „вечно и неизменно“, но независимо от своята преходност, мимолетност и маловажност, казва той, непосредствено изживяваната сегашност не бива да бъде „презирана или игнорирана“, тъй като в противен случай творецът рискува да изпадне в празнотата, безсъдържателността на една абстрактна и неопределима красота. („Cet élément transitoire, fugitif, dont les métamorphoses sont si fréquentes, vous n'avez pas le droit de le mépriser ou de vous en passer. En le supprimant, vous tombez forcément dans le vide d'une beauté abstraite et indéfinissable.“) Всъщност както в цитираното есе на Бодлер, така и в самата персонажна система (например художника Бертен в *Силна като смъртта*) идеята за изкуството е изразена посредством изобразителното изкуство. Ето защо би било уместно да се разсъждава в тази връзка и върху избора на Бодлер да изведе своята концепция чрез акварелната живопис на Константен Гис, което е повод да припомним мисълта, изречена по-късно от Маларме, че художникът трябва да рисува не формата, а въздействието, което тя произвежда – мисъл, която е съзвучна и с поетиката на Мопасан, и с неговия модерен миметичен подход.

Позовавайки се на насочващите ориентири на специализираната литература върху Мопасан и с изследователска проникателност С. Александрова очертава вътрешната перспектива на художествения смисъл, постигната чрез „изпразване от съдържание на традиционната репрезентативна техника, експерименти с класически похвати и обвързаност с други изкуства, което ни кара да мислим – уточнява авторката, че Мопасан е на границата между традицията и модерността и може да се разглежда като предмодернист“ (с. 98). Увлекателно и в същото време с респектираща наблюдателност и аналитична целенасоченост

С. Александрова повежда читателя през онези невинаги очевидни и лесно проходими зони, които убедително доказват основанията на нейната теза. В прочита на авторката модерността като ключово за литературознанието понятие съчетава исторически категории с принципи на изображение – теза, подкрепена и от изследователи като Джеймисън, на които изследването на Соня Александрова се опира.

Достоинствата на предложения хабилитационен труд се дължат не само на факта, че представлява първото цялостно проучване на творческия метод, повествователните техники и концептуални параметри на Мопасан у нас. Налице са безспорни изследователски качества, като откривателски усет в работата с художествени текстове, богата литературноисторическа осведоменост, задълбочено познаване на тематично релевантната литература.

3. Критични забележки и препоръки

Цялостната ми положителна оценка на представения хабилитационен труд щеше да бъде още по-категорична, ако не бяха допуснати някои неточности при употребата на определени понятия или при единични съждения. Смятам, че първа глава има нужда от терминологично прецизиране на понятия като метод, направление, поетика, стилистика и пр., когато се отнасят към дадена художествена концепция, каквато е например реализмът. Под влияние на френския език, а и на езика на основно използваната литература се срещат неуместни думи и изрази: например не е коректно да се говори за „поетически профил“ на Мопасан, като се има предвид неговата проза; „артистични норми“ би трябвало да се замени с „художествени норми“ и пр.

Оставам също така с впечатление, че за авторката е от особена важност да наложи хронологически рамки на реализма, посочвайки, че неговото „начало и разцвет“ отговарят на „историческата конкретност предимно от 30-те – 50-те години на века във Франция“ (с. 27). Не съм склонна детерминистично да парцелираме литературната история, което наистина е удобно, но ни лишава от идеята за динамичните модификации на дадена художествена концепция. За мен звучи неприемливо ограничаването на реализма в три десетилетия, тъй като той продължава да бъде и днес една от устойчивите концептуални директории за изкуството като отражение на социалната обусловеност на човека. По-скоро бих приела посоченият период да бъде определян като класически реализъм и първи етап на това направление във френската литература, което в други национални контексти има други времеви координати.

В някои, но за радост, редки случаи категоричността на изказа е непремерена, както в случая със съждението, че „единствената естетическа идея за някаква модерност, която Мопасан познава, е тази на Бодлер“ (с. 62), при положение че авторката отбелязва факта, че

Мопасан е посещавал вторниците на Маларме, че дори съществуват изследвания върху връзката му с импресионизма и пр.

Бих искала да насоча вниманието на Соня Александрова към миметичната теория на Рене Жирар, която при това негови последователи прилагат при прочита си на Зола и Мопасан. Тази теория има широк концептуален спектър, в чиято основа е заложено желанието за подражание на определен социален, културен или поведенчески модел и породената впоследствие криза на отхвърлянето, което Жирар свързва с т. нар. изкупителна жертва като продукт на вътрешно напрежение в рамките на общността. Източникът на напрежението според теорията на Жирар е винаги вътре в групата, към която принадлежи жертвата, т.е. злото не идва отвън, не е плод на агресията на чуждостта. Всъщност точно тази вътрепоставеност на източника на непреодолимата криза, водеща до погром, разпад на личността и на общността, би могла да се окаже продуктивен импулс за прочита на Мопасан, а и не само на него.

Освен към книгите на Рене Жирар, сред които има и преведени на български, бих насочила авторката и към книгата на Дияна Николова *Транспозиции на пасторалното в Бел епок* (Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2018), особено що се отнася до частта, която коментира понятието модерност във френската литература и изкуство в контекста на същия този период, към който принадлежи Мопасан.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл. ас. д-р Соня Красимирова Александрова-Колева е несъмнена.

Постигнатите от гл. ас. д-р Соня Красимирова Александрова-Колева резултати в учебната и научноизследователската дейност напълно съответстват на минималните национални изисквания.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси,

намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологически факултет за избор на **гл. ас. д-р Соня Красмирова Александрова-Колева** на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1 Филология (Антична и западноевропейска литература: сравнително литературознание)

22.03. 2024 г.

Изготвил становището:

(подпис)

Проф. д.ф.н. Жоржета Чолакова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)